

Lietuviškos kolekcinės
monetos

Monetos, skirtos stintų žvejybai viliojant, iš serijos „Lietuvos gamta“

Nominalas 10 eurų	Monetos briaunoje užrašas: STINTA-PŪKI	
Sidabras Ag 925		Kokybė „proof“
Skersmuo 34,00 mm		Masė 23,30 g
Tiražas 3 000 vnt.	Monetų dailininkė Eglė Ratkutė	
Išleista 2019 m.		

Nominalas 1,50 euro	Monetos briaunoje rantai	
Cu/Ni lydinys		Kokybė „unc“
Skersmuo 27,50 mm		Masė 11,10 g
Tiražas 30 000 vnt.	Monetų dailininkė Eglė Ratkutė	
Išleista 2019 m.		

Informacija Lietuvos banke:

tel. (8 5) 268 0316

e. p. gpd@lb.lt; www.lb.lt

Monetų galima įsigyti Lietuvos banko

e. parduotuvėje www.monetos.lb.lt

LIETUVOS MONETŲ KALYKLĄ

Monetos nukaldintos

UAB Lietuvos monetų kalykloje

www.lithuanian-mint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

© Lietuvos bankas, 2019

Monetų fotografas

Arūnas Baltėnas

Dizaineris Liudas Parulskis

Leidinyje panaudotos

Viganto Giedraičio, Aido Macevičiaus nuotraukos

ir eksponatas iš „Neringos muziejai“ fondo.

Spausdino „INDIGO print“

www.indigoprint.lt

Išleido Lietuvos bankas

Gedimino pr. 6, 01103 Vilnius

Lietuviškos kolekcinės
monetos

LIETUVOS GAMTA

Stintų žvejyba viliojant

Stintų žvejyba Lietuvoje

Kai prie Kuršių marių vėlų rudenį nurimsta vėjai ir naktimis žemę pasidabruoja šalna, daugybė akių žvelgia į marių platybes ir laukia pirmojo ledo. Ledas – būsimas tiltas žvejams, jie į marias plūstelės vėliau, jau tikrą žiemą.

Iki to laiko iš Baltijos gelmių į jūros priekrantes atplauks nesuskaičiuojami pulkai nedidelių baltažvynių žuvelių. Jos pasuks ten, kur į jūrą iš Kuršių marių plūsta gėlas vanduo. Žuvys skubės neršti.

Stintos eina! Stintos eina!

Ši žinia prie Kuršių marių sklinda labai greitai, į ją atsiliepia visos Lietuvos ir ne tik jos žvejai. Stintų žvejoti suvažiuojama iš toli ir tam skiriama daug laiko.

Stinta – karališkųjų lašišinių žuvų rūšis. Ji pailgos formos, plokščiais šonais, didžiaakė.

Baltijoje gyvenančios ir per Kuršių marias į Nemuno žemupį neršti plaukiančios didstintės (lot. *Osmerus eperlanus*) išauga iki 30 cm ilgio ir sveria iki 75 g, nors paprastai sugaunamos 14–16 cm ilgio ir 20–30 g stintos. Žuvies nugara žalsvai ruda, šonai balti. Uodegos pagrindo viršuje yra visoms lašišinėms žuvmis būdingas nedidukas pelekas. Giliuose Lietuvos ežeruose gyvenančios ežerinės stintelės išvaizda panašios, tik užauga iki 6–10 cm ir sveria 20–30 g. Ypatingas stintų bruožas – gana stiprus kvapas, primenantis agurkus, juo persmelkiamos visos Neringos gyvenvietės. Šį kvapą skleidžia amino rūgščių skilimo lakieji produktai, jis būdingas stintoms migracijos metu – tokia „bendravimo“ priemonė būdinga tuntais plaukiančioms rūšims. Iš čia ir lotyniškas genties vardas *Osmerus* (liet. kvepiantis). Manoma, kad lietuviškas vardas – stinta – kilo iš vokiečių kalbos *Stintfisch* arba *Stint* (liet. smirdžuvė).

Nors lietuviai tvirtina, kad stintos jiems ne smirda, o kvepia...

Antroje gruodžio pusėje, kai Kuršių marias padengia saugi ledo danga, žvejai mėgėjai skuba stintauti. Paprastai pamario žvejai keletą kilometrų nuo kranto eidavo ledu traukdami ar stumdami roges su savo įranga. Gaudymo vietoje prie rogių būdavo ištempiamos burės ar storo tvirto audinio skiautė, sauganti nuo vėjo. Šiandien žvejai ledu keliauja keturračiais ir žvejoja iš palapinių. Atvirose mariose vėjas būna stiprus, tad tik taip galima gintis nuo šalčio. Eketėms išsikirsti ir ledui ištraukti žvejai naudodavo ir tebenaudoja ypatingą kuršišką kirvį, vadinamą iziku. Atsiradus naujų priemonių, mėgėjai eketes išsigrėžia gražtu,

* Stintos Europos tautų kalbomis: angl. *European smelt, sparling*; pranc. *éperlan d'Europe*; lenk. *stynka*, isp. *eperlano europeo*; it. *sperlano*; latv. *jūras salaka*; est. *meritint*; rus. *koriuška, snetok*.

o tinklus statantys verslininkai išsipjauna motoriniais pjūklais.

Ko stintos plaukia į Kuršių marias? Užaugusios ir subrendusios Baltijos jūroje, dvimetės stintos jau gali neršti. Įplaukusios į marias, jos čia maitinasi, o kovą ar balandį pasiekia Nemuno deltą, kur ant žvirgždo, augalų ar medžių šaknų išneršia po 10–12 tūkst. ikrelių. Nerštui tinka ne vėsesnis kaip 4–6 laipsnių upės vanduo. Didstintės ikrelis yra apie 1 mm dydžio, po 2 savaitių iš jo išsirta lervutė. Stintų jaunikliai keliauja į jūrą, kur užauga ir subręsta.

Stintos – trumpaamžės žuvys. Po neršto jos išsenka, dalis žūsta, tampa plėšriųjų žuvų ar vandens paukščių grobiu. Žvejai po neršto stintų nebegaudo, nes jos nebekvepia agurkais ir skonis prastesnis. Be to, mariose tuo metu jau galima žvejoti kitas, daug vertingesnes žuvis.

Kasmet Lietuvoje nuo Kuršių marių ledo pagauinama keletas šimtų tonų stintų. Geras žvejo mėgėjo dienos laimikis gali siekti 20–30 kg, o verslininkai gauda žuvis tinklais, statomais po ledu.

Tačiau pats seniausias stintų žvejybos būdas, pasiekęs mus iš istorinių laikų, yra stintų žvejyba jas viliojant, kitaip sakant, išskaidant jų pulkus, priverčiant suktis vietoje ir taip pakliūti į tinklus. Kuršių mariose šis būdas naudotas dar nuo Kryžiuočių ordino laikų. 1510 m. jis mėgintas uždrausti kaip „laukinė žvejyba“. Žvejojant tokiu būdu, į eketėn panerto baslio galą būdavo kaukšima mediniu plaktuku, taip sukeliant virpesius. Žuvys tokiems virpesiams labai jautrios, jos pajunta juos savo šonuose esančiomis jautriomis ląstelėmis, pradeda blaškytis, plaukioja ratais, artėdamos prie virpesius skleidžiančio šaltinio, kol galiausiai pakliūva į tinklus. Iš naujo atgimusi XIX a. antroje pusėje, bumbinamoji žūklė patyrė virsmą: bangas ir virpesius skleidžiantis baslys pakeistas lenta. Vietiniai pamario žvejai tokią žūklę vadina bumbinamąja, o mokslininkai

nesutaria – vieni ją apibūdina kaip viliojamąją, kiti – kaip baidomąją.

Kaip atrodo viliojamoji (baidomoji arba bumbinamoji) žvejyba?

Visų pirma kirviu iškertama, o dabar – motoriniu pjūklų išpjauinama stačiakampė eketė, ledas ištraukiamas. Apie 12 m ilgio 2–3 kartys su pritvirtintais tinklais pašaukiamos pro eketės pakraščius, o per vidurį į vandenį įkišama 4–5 m ilgio eglinė lenta be šakų su gale pritvirtintu ažuoliniu skersiniu. Kad lenta neslystų į vandenį, ji apsuksama virve. Iš vandens kyšo penktadalis lentos. Vietos žvejai žinojo, kad tik eglinė lenta skleidžia gerą garsą, todėl kitokių rūšių medžio nenaudojo. Tiesa, taip žvejojo tik Kuršių nerijos gyventojai, šiek tiek – rusniškiai. O po karo tokį žūklės būdą Rytų Vokietijoje pradėjo naudoti ten repatrijavę Mažosios Lietuvos vokiečiai.

Prie lentos galo, kyšančio iš vandens, ant rogių krašto, kėdutės ar kaladės sėdasi žvejas su ovaliais aptašytais kuoleliais ar pailgais plaktukais, vadinamais šliegiliais (buoželėmis), ir ritmiškai muša į prikalną ažuolinį skersinį (kliugi) ar lentos briauną.

Pamario žvejai pasakoja, kad tokia žvejyba užsiėmė neturtingi žvejai – jie neišgalėdavo nusipirkti didelių, po ledu traukiamų tinklų, todėl trumpus tinkliukus, tvirtinamus prie karčių, pašaudavo pro eketes, o žuvis suviliodavo tokia „muzika“.

Ką „groja“ žvejas, rankose laikantis plaktukus ar aptašytus kuolelius? Kiekvienas žvejas bumbina savo melodiją, jos ritmas unikalus, tempas tai lėtėjantis, tai greitėjantis, o bumbsėjimą lydi žodžiai „stinta pūki, stinta pūki“. Kiti žvejai

dainuodavo ilgesnę dainą – „Stinta pūki, stinta pūki, lįsk į tinklą, lįsk į tinklą“. Ši unikali frazė tapo pamario žvejų folkloru, veiksmas imtas vadinti muzikavimu, o jo atlikėjai – muzikantais.

Taip dainuodami žvejai kreipdavosi į jų laukiamas žuvis – stintą ir pūgžlį, kurį nuo seno Kuršių marių žvejai vadindavo pūkiu. Abi rūšys buvo laukiamas laimikis, kuris plaukdavo į lentos po vandeniu siunčiamus virpesius ir patekdavo į tinklus.

Apie 1960 m. toks stintų viliojimas buvo beišnyksta, jį skubėta jamžinti nuotraukose, filmuotoje medžiagoje. Nejmantri bumbintojų muzika panaudota ir meniniuose filmuose.

Poledinė žūklė su bumbinimu buvo palaikoma Kuršių nerijos gyvenviečių žvejų. XX a. pabaigoje imta kalbėti apie šios unikalios žūklės rūšies išnykimą.

Tačiau ji išliko, nors ir gerokai pakitusi, prisitaikė prie dabartinių laikų – žvejai jau seniai netraukia rogių, eketes (ne vieną, o keletą, kad būtų galima užmesti daugiau tinklų) išsipjauna pjūklais. Nepasikeitė tik muzika ir jos ritmas.

Unikali, niekur kitur nesutinkama žvejyba Kuršių mariose gyvuoja. Tai mūsų visų paveldas, todėl būtina apie ją pasakoti ir garsinti Lietuvoje ir pasaulyje.

Tikėkimės, kad stintos ir jų žvejyba gyvuos dar ilgai ir mes turėsime galimybę užšalus Kuršių marioms išgirsti neįprastą garsą – medinių plaktukų kaukšėjimą ir nejmantrią, bet nepakartojamą stintai ir pūgžliui skirtą dainą – „stinta pūki, stinta pūki...“